

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATURA

DRAUGAS

Saturday supplement

1998 m. rugsėjo 12 d. / September 12, 1998

Nr.150 (32) - 2 psl.

Antano Lipskio kūrybos diena

PAULIUS JURKUS

Tikrai retas įvykis, kad tuo pačiu metu vyktų dailės paroda ir poezijos knygos sutikimas, ir kad abiejų kūrėjas būtų tas pats asmuo — šiuo atveju — dr. Antanas Lipskis. Ir tai vyksta š.m. rugsėjo 19 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lėmonte.

Taip ir kyla klausimas: kaip tai pasidarė — medicinos daktaras, dailininkas ir poetas?

Kas daugiau dėmesio skyrė lietuviškojo meno raidai, tam dr. Antanas Lipskis jau pažįstamas. Jo tapybos parodos Čikagoje buvo: Balzeko muziejuje 1979 ir 1989 metais, pasakui Čiurlionio galerijoje. Floridoje Juno Beach miesto valdybos rūmuose jo paroda vyko nuo 1996.11.18 iki 1997.01.15. Pirmąją poezijos knygą išleido 1983 m. Ji vadinosi „Kai saulė liepė“. Šiais, 1998 metais pasirodė jo antroji poezijos knyga „Rausvo dagio žiedas“, 160 puslapių, jo paties iliustruota.

Šios vasaros pradžioje dr. A. Lipskis bičiuliui kalbėjo, kad reikia surengti jo naujos knygos sutiktuves. Kalbėti apie poeziją — reiškia kalbėti apie gyvenimo prasmę, apie žmogaus egzistenciją, apie tėvynės ilgesį.

Tada bičiulių tarpe susiformavo papildoma mintis — drauge surengti ir jo tapybos darbų parodą. Tuo bus labiau išryškinta plačiašakė A. Lipskio kūryba.

Iniciatyvos ėmėsi JAV LB Krašto valdybos kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė. Ji ir suorganizavo rengimo darbus.

Kaip jis susitiko su tapyba?

Dr. Antanas Lipskis yra žemaitis, kilęs iš Vieksnių apylinkės. Šis miestas pasižymėjo savo švietimais ir dailininkais. Iš Vieksnių buvo kilę trys broliai Biržiškis: Mykolas, Vaclovas, Viktoras. Visi trys profesoriai, lietuviškos puoselėtojai. Iš čia kilę dailininkai: skulptorius Bronius Pundzius, tapytojas Antanas Gudaitis. Čia lankėsi ir muzikas Jeronimas Kačinskas, jo brolis aktorius Henrikas Kačinskas. (Jų tėvas buvo vargonininkas Vieksniuose).

A. Lipskis Vieksniuose pradėjo mokytis, gimnaziją baigė Mažeikiuose. Mediciną 4 metus studijavo Kaune, ją baigė Heidelbergo universitete, Vokietijoje. Į Ameriką atvyko 1948 m., įsikūrė Čikagos artume. 1983 m. pasitraukė iš pensiją ir taip savo laiką sutvarkė, kad galėjo atsidėti mėgstamai tapybai ir poezijai. Vasaras praleidžia Wooddale, IL, prie Čikagos, o žiemas — Jupiter, FL. Abiejose vietose turi savo namus, dailės studiją. Turi daug paveikslų ir kitokio meno.

Pats sako, kad nuo mažens jį traukė tapyba. Norėjęs tapyti ir tapyti. Tačiau karas ir okupacijos padiktavo praktišką sprendimą — studijuoti mediciną.

Pamažu pabudo ir poezija — mintys virto žodžiais, vaizdais ir ėmė belstis į pasąmonę, kad rašytų.

Ir būdamas gydytojo pareigose, jis neužmetė abiejų „pagundų“, — kai tik turėjo laiko, tapė, kaupė medžiagą naujiems paveikslams, rašė poeziją.

Su tapyba būna kiek sunkiau. Nėra taip paprasta apvaldyti sudėtingą ir nelengvą jos techniką. Paprastai manoma, kad to reikia mokytis meno mokykloje. Tačiau tikrovė liudija ką kita. Senovėje nebuvo jokių meno mokyklų. Norintieji pasidaryti dailininkais, stodavo gizeliu pas žinomus meistrus. Pradėdavo nuo grindų šlavimo. Meno mokyklos atsirado kur kas vėliau, daugiausia 18 amžiuje. Ir be jų buvo sukurtas didelis menas su daugybe garsių dailininkų.

Bet buvo dailininkų, kurie niekur nesimokė, o sugebėjo reikštis mene. Juos iškėlė jų talentas ir kūrybinis nerimas.

Visi žinome impresionizmą, kuris praeito amžiaus antroje pusėje atnaujino meną. Impresionizmo dailininkai beveik visi buvo nemokytai arba tik truputį lankę meno mokyklą. Tik Augustinas Renuaras buvo baigęs meno mokyklą. Toks van Gogh buvo savamokslis, o koks puikus dailininkas.

Yra dailininkų, kurie reikšėsi keliose meno šakose. New Yorke gyvenęs dailininkas V. K. Jonynas buvo grafikas, skulptorius, vidaus dekoratorius, vitražų meistras. Ir visose šiose šakose labai sėkmingai reikšėsi. Prancūzų Jean Cocteau buvo tiesiog universalus menininkas: poetas, rašytojas, keramikas, tapytojas, režisierius, kompozitorius.

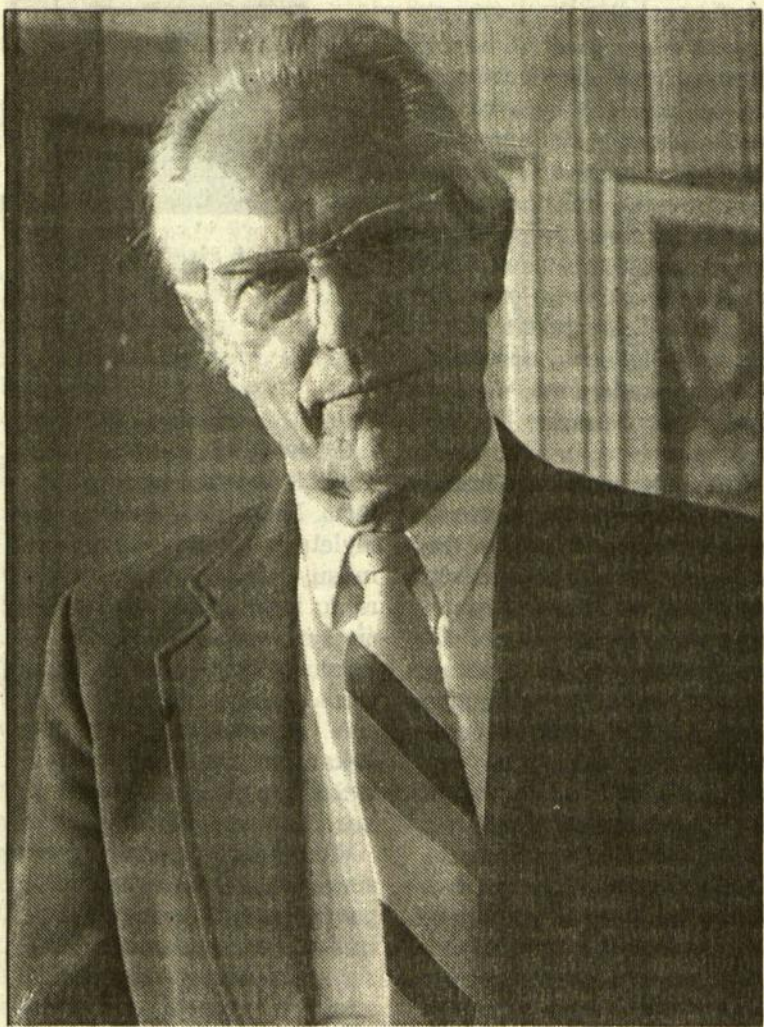
Į šią eilę rikiuojasi ir Antanas Lipskis. Jis tapytojas ir poetas.

Dail. A. Lipskio tapybos pobūdis

Dail. A. Lipskio menas susiformavo, kai realizmas jau buvo praeityje, kai žydėjo ir klestėjo kiti stiliai.

Impresionizmas prasidėjo 1870 m., kai buvo paskelbtas jo manifestas, kuriame sakoma, kad tikrovė yra tokia, kurią aš matau. Nieko nėra pastovaus ir tvirto. Yra tik mano žvilgsnis, manų įspūdis. Tokia žalia spalva yra sudaryta iš geltonos ir mėlynos spalvos. Kai spalvos sudedamos taškeliais viena šalia kitos, iš arti žiūrėdamas, matysi abi spalvas: geltoną ir mėlyną. Žiūrėdamas iš toli, matysi tik vieną spalvą — žalią. Tai kuri čia tikra spalva?

Įneštas į meną individualizmas: aš matau, aš jaučiu, aš sprendžiu — pakeitė visą tolimosios meno raidą. Kai impresionizmas tenkinosi tik įspūdžiu, kurį sudaro daiktų paviršius, tai ekspresionistai nužengė dar toliau — jie skverbėsi į vaizduojamų objektų vidų. Šie vaizdavo vi-

Dr. Antanas Lipskis.

daus gyvenimo turinį, kurį išreiškė įmanomomis meno priemonėmis. Jie paneigė senas tradicijas, gamtos tikslų vaizdavimą, stengėsi ryškinti esminę mintį, prastino formų kontūrus iki ryškios linijos, atsisakė perspektyvinės erdvės, palietė daiktų dydžius, kad jie labiau ryškintų vedamąją mintį. Taip tapyba susilietė su filosofija.

Taip atsivėrė platus tapybos pasaulis, kuriame pagal savo įkvėpimą gali daug ką pasakyti. Šis ekspresionizmas siekė ir simbolizmą. Simbolizmas randa gamtoje ir moka juos įjungti į savo kūrybą. Palietė ir surrealizmą, kur tikrovė dar labiau keičiama į vadinamąją sapno formą. Jungėsi ir su kubizmu.

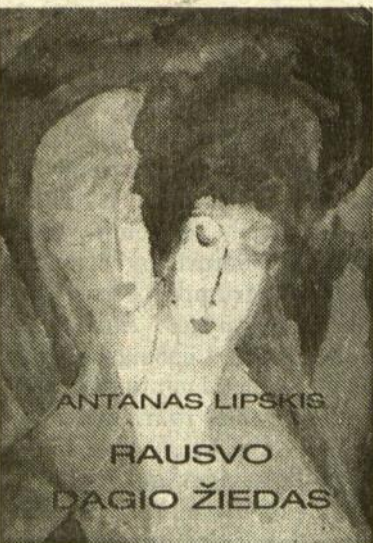
Dail. A. Lipskio tapyba ir susiformavo iš ekspresionistų tradicijų, palietė simbolizmą, surrealizmą, kubizmą. Pagal ekspresionizmo polekčius jis ir organizuoja savo kūrybą — vaizduoja ne patį objektą, bet to objekto idėją, jo vidų. Jo paveikluose žmonės įstatomi į kompoziciją taip, kad labiau tarnautų idėjai išryškinti.

Paveikslas organizuojamas spontaniškai, be jokio pasirengimo. Iš pasamones ateina matyti vaizdai, kyla idėjos. Taip kyla ir didelis noras tapyti. Teptuku ant drobės uždeda spalvotą liniją ar kitą formą. Šalia vėl kitas brūkšnis ar forma. Taip pradeda paveikslą organizuoti. Taip viskas susiklosto pagal dailininko įkvėpimą, išryškėja vedamoji mintis. Toje ir vėl naujos drobės, naujos svajonės, matyti vaizdai, pergventi įspūdžiai. Jo tapybos tematika labai plati: žmonės, angelai, aplinkos daiktai. Viskas sulenkta, susukta, iglausta į erdvę, kurią dailininkas ir kuria.

Bet ir per tuos judesius, įvairias formas matai žmones. Jie kažką sako apie savo būtį, apie gyvenimo prasmę, kanciją ir džiaugsmo akimirką.

Tai didelis, sudėtingas pasaulis, kuris nutapomas šviesiom spalvomis, pasaulis pilnas judesio dinamikos.

Dr. Lipskis tapo aliejiniais dažais ir tempa.

Kas ta jo poezija?

Visa tai, ką pasakėme apie tapybą, tinka ir jo poezijai, ir ji sukurta ekspresionistiniu stiliumi.

Poetas skyverbiasi į būties gelmes, į daiktus, žmones, kasdieninį jų gyvenimą. Poezijos paskirtis ir yra atskleisti tikrovę, jos ryšį su žmogumi, su žmogaus emocijomis. Poetas registruoja gyvenimo atspindžius, kurie susikrauna jo viduje. Todėl čia vyrauja žmogaus santykiai su gamta, aplinka. A. Lipskis tą tikrovę suvokia kiek intelektualiai ir vaizduoja jos mintį, kaip ji pasikeičia jo asmenyje. Vaizduoja originaliai, nes tai, ką jis aprašo, jis tik vienas matė, išgynė. Vaizdas pinasi su kitu vaizdu, atsiskleidžia vidinis pasaulis, susikuria dideli jo poezijos plotai. Čia turi savo vietą karai, negandos, kelionės, laimės ir nelaimės. Žmogus tame pasaulyje kuria savo gyvenimą, ieškodamas prasmės.

„Poetry in Art“

Jo paroda, surengta Juno Beach, FL, buvo pavadinta „Poetry in Art“. Pavadinta labai tiksliai, nes jo tapybos paveikslai suprantami kaip poezijos kūrinių, ir jo eilėraščiai organizuojami kaip jo tapybos

SPALVŲ POEZIJA

Įkyriai prašau užtarimo medžių,
kad jie spalvas visas išduotų:
pavasario, vasaros, rudens,
ir ant raguotų žemės skruostų,
suvertų man raides skiemens...

O aš tada sukursiu posmą
iš violetinių spalvų
ir, per visą dangų nusibrezęs juosta,
įrašysiu vardus spindulių,
kuriais maitinsiu sielą...

Į žemę kris tuomet jausmai,
kaip lietus pro vaivorykštės sparną.
Dažysis eilės, kaip žolė žaliai,
ir vilties spalva skambės ten varpas —
žalvariniais aidais...

MES

Visų mūsų laikrodžiai tie patys.
Ašys rūdija...
Ar senolių kalvėje būtų kalti,
ar miesto turguje pirkti —
visi laikrodžiai tie patys...

Iš plieno.
Iš aukso.
Iš byrančio smėlio.
Esame tik sukami laiko rateliai,
mušanti ritmą širdis.
Esame laikrodžiai mes patys —
nauji,
dovanoti motinos skausmo išlieto,
ar nunešioti...
Tikėjimą laiko žemėje girdi.

kūriniai. Tai vienas bendras jo kūrybos pasaulis.

Jo poezijos knyga pavadinta „Raudono dagio žiedas“. Čia ir spalva, ir išraiška, ir vardas simbolizuoja ekspresionistinį pasaulį.

Knyga didoka, turi 160 puslapių, sudėta 87 eilėraščių, suskirstyti į 6 skyrius. Prie skyrių pavadinimų ir šiaip knygoje idėjo savo sukurtas ekspresionistines iliustracijas. Jų yra 14. Iliustracijos ryškina vedamąją mintį.

Žmogaus nerime, liudesy suskamba optimistinė gaida:

Mano dangaus vidury
Paslaptinę akis pasirodė.
Žinau, nepaklysiu
didingam nakties sukury.
(Lunatiko sapnas, 72 psl.)

Eilėdara, nors moderni, bet nevirsta chaosu; autorius nesisidžiaugia, kad rašo taip, kad niekas nesuprastų. Skaitai ir pasidžiaugi, kad ir šiose sąlygose yra poezijos knyga, susieta su mūsų buitimi. Gal kam atrodys per sunki, apkrauta vaizdais, bet juk toks ir mūsų gyvenimas. Ir čia yra tas gerasis žmogus, kuris sako:

Nenoriu dabar to
akimirksnio prarasti.
Eik ir apkrauk vėl stalą,
mūsų pečius.
Žodžiais, sūriais, malda.
Briskim kartu vėl į
paventes brastą.
Smiltynuose rasim
išsiskleidusį žiedą
balto jurgino ir motinos
kapą...
(Elegija seseriai, 65 psl.)

Išleido lietuviškos knygos klubas 1998 m. Spaudė „Draugo“ spaustuvė. Tiražas 700 egz. Aplankas ir iliustracijos autoriaus, įrišta į kietus viršelius.

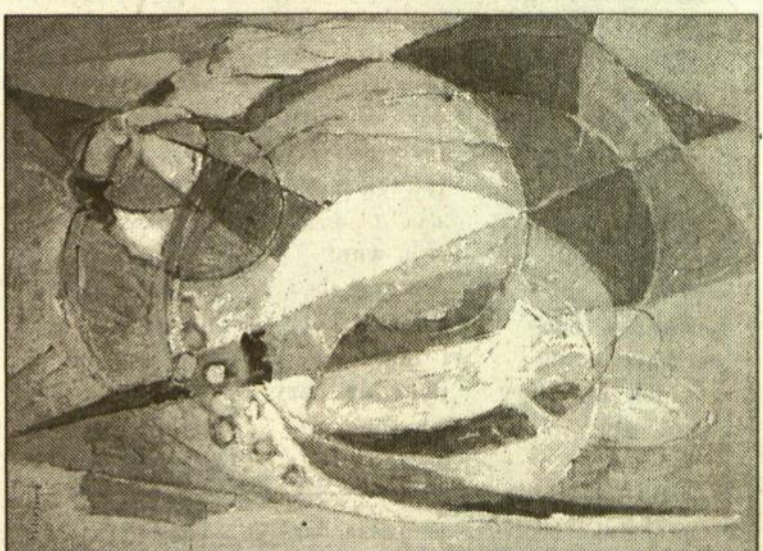
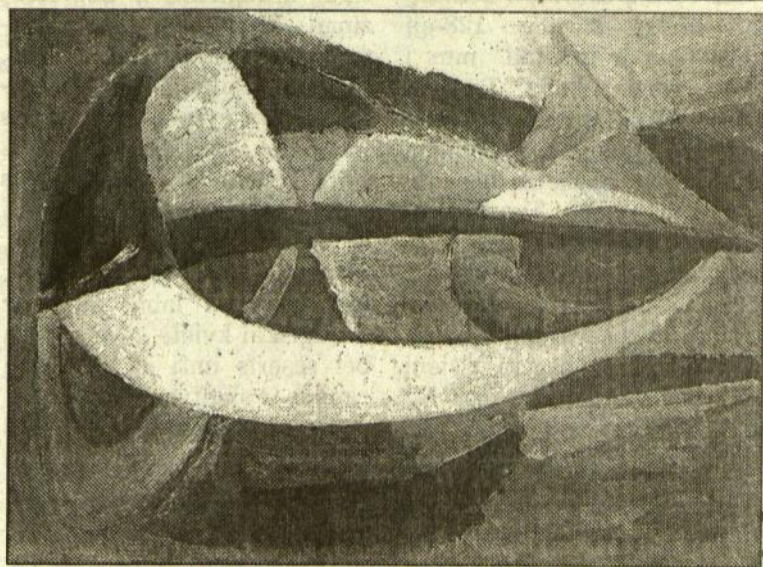
VAIKYSTĖS AIDAI

Kai buvau mažas,
lipdžiau džiaugsmo paukščiukus
iš mėlyno tėviškės molio.
Kaimo puodžius išdegino juos
plytų krosnyje karšto
su paukščiais kitais,
dideliais ir mažais...
Nežinau, ar kančioje
gražiai sugyveno,
ar pešėsi jie,
kaip daro priešai visi,
ar švilpė
laimingai kiekvienas jų sau?
Dabar,
kai laikas pasikeitė jau,
prisiminimų vėjai
juos pučia ir pučia smagiai,
ir iš molinių jų lūpų
sklinda vaikystės aidai.

GINKLAS

Seni, apiplėšę filosofai
užsuka į aptemusių požemių miestą,
ieškodami ginklo
ir kraujo dėmių
nužudyto pasaulio,
gerumu gynusio tiesą.

Akmuo!
Visur tik sukrešėjęs akmuo!
Tai numestas ginklas,
perkirtęs tiesą
į Abelio mirtį.

Dr. Antano Lipskio dailės darbai.

Pirmoji lietuviška knyga Amerikoje

FAUSTAS STROLIA

Lietuvos Vyčių organizacijos 85-ajame seime, kuris įvyko š. m. rugpjūčio 6-9 d. Waterbury, Connecticut, man, kaip organizacijos kultūros ir lietuvių kalbos komisijos pirmininkui, teko privilegija seimo delegatus supažindinti su pirmąja lietuviška knyga, spausdinta Amerikoje: „Tlumoczius arba Slownikas“.

Matome, kad abu svarbiausi knygos pavadinimo žodžiai yra lenkiški, kurių pirmas reiškia „vertėją“, o antras — „žodyną“. Nėra abejonės, kad abiejų žodžių galūnės tikrai lietuviškos. Panašus būdas, kaip daugelis mūsų sulietuvi-name angliškus žodžius — „grazi dress“, „atneš man šiušius“, „boifrendas ant rai-dos pavadinio“, „nais karas“, ir pan. Šioji knyga buvo parašyta ir išspausdinta Mykolo Tvarausko 1875 m.

Gal reiktų atkreipti dėmesį, kad knyga švenčia 123-ąjį gimtadienį ir grąžina mus į tuos laikus, kada Lietuva ištisus 123 metus išgyveno caristinės Rusijos priespaudą. 1863 m. šis 19-metis darakto-rius (mokytojas) Tvarauskas dalyvavo netgi sukilime prieš caro valdžią, buvo sužeistas ir turėjo palikti savo tėviškę. Del to sukilimo pasekmių daugelis masiškai turėjo bėgti į užsienį. Tai ypač palietė kairiojo Ne-muno kranto gyventojus. Tą kraštą už Nemuno tuo metu

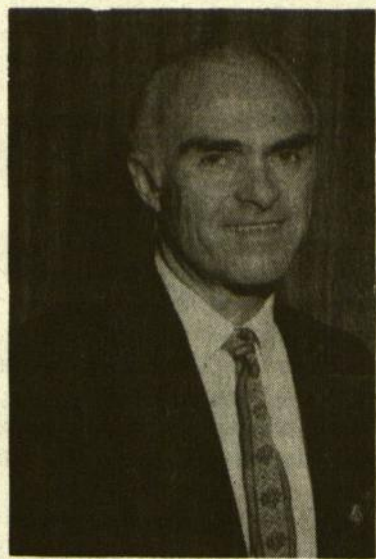
paprastai Užnemune ir vadina-davo.

Tvarauskas Amerikon atvy-ko 1867 m., į Shenandoah, PA. Lietuviai vietovę „sulietuvino“ ir vadino Šenadoriumi. Tva-rauskas gavo darbą anglių ka-syklose ir čia dirbo septyne-rius metus, laisvai išmokda-mas angliškai. Tada persikėlė kaimynysten, į kitą mažą lie-tuvių telkinį — Shamokin, PA. Čia ir vėl lietuviams vardas nepatiko, todėl Šamukais pravardžiudavo.

Šioje vietovėje pradžia gavo ir pati pirmoji lietuvių-lenkų parapija Amerikoje. Nors dau-gelis emigrantų buvo mažo išsilavinimo, ilgainiui paaiškė-jo, kad visiems reikėjo va-dovėlio, iš kurio galėtų pasi-mokyti anglių kalbos ir išmokyti kiek galima greičiau!

Idomu, kad Tvarauskas per aštuonerius metus sugebėjo ne tik spaustuve išgyti, bet pa-rašyti ir išspausdinti pirmąją lietuvišką knygą Amerikoje vienas pats. Ilgai buvo many-ta, kad spaustuve kilęs gais-ras buvo sunaikinęs visą šio leidinio tiražą, bet 1930 m. ne-tikėtai atsirado vienas vienin-telis egzempliorius Lietuvoje, kuris saugojamas Kauno uni-versiteto bibliotekoje. Pernai, JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybai ruošiant Pir-mosios lietuviškos knygos 450 metų sukaktį, buvo sudarytas, Nijolės Martinaitytės-Nelson vadovaujamas, minėjimo komi-tetas, kurio rūpesčiu perspaus-dinta Tvarausko pirmosios lie-tuviškos knygos Amerikoje (1,000 egzempliorių). Auto-rius draugiškas ir nepreten-zingas kreipimasis į savo skaitytojus žodžiais „miely brole“, „slobnas (silpnas) ir swiaty-mas“, „asz pyrmas atejnų pas jus“, labai primena M. Maž-vyda, keliais šimtmečiais anksčiau gyvenusi, kuris savo katekizme irgi buvo kuklus, tevartoją „prastus szadzius“, bet taip pat labai šiltai ir draugiškai kvietė savo brolius bei seseris imti jo knygelę į rankas ir skaityti.

Tvarausko knygelėje apstu „sulietuvintų“ lenkiškų ir iš

Muz. Faustas Strolia.

dalies vokiškų žodžių, bet tai tik atspindėjo socialinį ir kultūrinį to meto stovį. Lietu-vių kalbos vartojimas išgyve-no mažakraujystę, ir daugelis lietuvių savo kalbą buvo pri-miršę. Mes žinome ir Vinco Kudirkos, Lietuvos himno au-toriaus, atvejį, kai jis dar savo atsivertimą savo kilmę laikęs lietuviška, bet tautybę — lenkų. Todėl neturėtume pik-tintis, kai Tvarauskas savo vadovėlio puslapiuose moko savo Užnemunės kaimynus sakyti „I come from Poland“ — asz atejnų isz Lanku“.

Ši knygelė žadėjo jo „bran-giems broliams“ pavaduoti vertėją, nes joje paruoti iš-sireiškimai pasikalbėjimo for-ma — „susysznekiēt su kožu anglyku“. Iš viso 159 nume-ruoti puslapiai, suskirstyti į penkis skyrelius, kurių kiek-vieną „padeimais“ vadina. Pir-mame jis pateikia 26 ang-liškas raides, antrame — skai-tius, trečiame — įvardžius ir pagalbinus veiksmazodžius. Ketvirtą skyrelį trūksta, nes jo keli puslapiai išplėsti. Po to yra penktas, kuris net beveik 50 puslapių ilgumo. Autorius pabrėžia pasirodą, kaip nebologas kalbų žinovas. Gali-ma teigti, kad jis turi ir gerą nuojautą, sudarydamas pačių svarbiausių žodžių žodynėlius: tai apie namus, maistą, val-gius, drabužius, tai apie mies-tą ir kaimą, pirkimą ir parda-vimą bei nuomavimą, tai vėl apie laiką, metų laikus bei ke-lionę traukiniu arba laivu... Vėliau iš tokių žodžių sukuria sakinius, tinkamus pasikalbė-jimui.

Daugiau kaip pusė knygelės (82 puslapiai) skiriama alfabeti-niams žodynėliams: iš jų 46 psl. iš anglių kalbos ir lietuvių (1,200 žodžių) ir 36 psl. iš lie-tuvių ir anglių (1,000 žodžių). Kai kuris žodis turėjo keletą prasmų, Tvarauskas nesiten-kino viena sąvoka, kaip pvz., „wood“ — miadzej, malkos; „man“ — žmogus, viras, „ride“ — jot, važiuot.

Tvarausko knygelė tikrai siektų būti vadovėliu, kuris iš-mokytų teisingą žodžių ištari-mą, o tai jau labai drąsus, rei-klus užmojis. Ar galima įsi-vaizduoti Tvarauską, bandantį pažymėti angliško žodžių ištari-mą, kai jo laikais nežinota, kokiais ženklais teisingai už-rašyti net lietuviškus žodžius? O juk jų ištarią jie visi gerai žinojo. Angliško žodžių iš-tarimui jis skiria išskirtinį dė-mesį, netgi pasiūlydamas „isz-mokyt wysa ant pomietes (at-mintinai)“.

Kaip žinoma, 1884 m. rusų caras Lietuvoje įvedė spaudos draudimą. Net 40 metų nelei-do spausdinti, nei įvežti lietu-viškos spaudos lotyniškais raidėmis. Nesunku įsivaizduo-

ti šį jauną entuziastą, netu-rintį nei rašybos taisyklių, nei rašytinės lietuvių kalbos pa-vyzdžių po ranka! Tvarauskas vartoja „w“ vietoj „v“; „sz“ ir „cz“ vietoj „š“ ir „č“; kai reikia pavartoti ilgą ar trumpą „i“ balse, Tvarauskas pastoviai apsilenkia su mūsų vėliau priimtais rašybos dėsniais ir vartoja abi raides atvirkščiai: „dvilyka“, „ira“, „zidy“. Tai vis lenkų rašybos skoliniai, bet jie atitiko tų laikų dvasią ir nie-kas dėl to nesijaudino. Kai kas iš mūsų gal dar prisimena, kai ir Amerikos lietuvių laik-raštis „Saulė“, Mahanoy City, lenkišką rašybą vartojo net iki pat 1959 m., kol užsidarė. O lietuvių kalbos rašybos tai-syklės su visomis nosinėmis: „a, e, i, ir u, o taip pat ilgąją „ū“, ir „ė“ dar turėjo ilgokai palaukti ligi kito šimtmečio pradžios, kada Jonas Jablons-kis įvedė bendrinę lietuvių kalbą.

Nebuvus bendrinės kalbos, Tvarauskas vartojo savo — užnemunišką — tarmę. Daž-nai užbaigdamas veiksmazodžių bendratis su „ie“, kaip „ei-tie“, „jotie“ ir „suprastie“. Ki-tais atvejais jis visai nukapo-davo paskutinį skiemenį: „eit“, „jot“, „suprast“, o žo-džius, prasidedančius „uo“ dvibalsiu, papuošdavo „w“ rai-de, kaip „wuogos“, „wuodega“ ir pan.

Reikia pripažinti, kad šis jaunas mokytojas iš Lietuvos, kuris anglių kalbos išmoko ne iš Yale universiteto, bet ang-lių kasyklose, buvo labai entu-ziazingas ir patriotiškas. Kaip atrodė, šį žodynėlį (ir vėliau kitas knygas) spausdinti pas-katino noras išlaikyti lietu-višką samonę savųjų tarpe ir tokio pasitenkinimo savo kil-me jis neslėpė nei nuo ameri-kečių, nei nuo tėvynėje pasili-kusių. Šiems su pasididžia-vimu rašė, kad „swetimo žia-ne turejome tykra czistai lie-tuvyszka drukarnia“ (svetimo-je žemėje turėjome tikrą „švnią“ lietuvišką spaus-tuvę). Savo trumpą „Pirmos lie-tuviškos knygos Amerikoje“ apibodinimą užbaigsiu Bro-niaus Ragučio mintimis: „... sa-vo knygomis Tvarauskas da-dino Amerikoje gyvenančių lietuvių savigarbą... ir, jei jis ir nieko nesukūrė ir neiš-spausdino, kas turėtų nepa-prastą vertę vis tiek jo pa-vardė visam laikui užėmė vietą lietuvių kultūros istori-joje“.

Tlumoczius arba Slownikas
Angliškai-Lietuvyzykzas
ir
Lietuvyzykaj-Angličekas
Del grejto ir Langwo iszmo-kimo
Sznekos angličekos
sudeta per
Mikola Twarauka
Shamokin 1875

Redakcijos pastaba. Tva-rausko knyga galima išgyti ir „Draugo“ administracijoje. Jos pardavimas padės finan-suoti Newberry bibliotekos ruošiamą spaudų senųjų lie-tuviškų knygų katalogą, kurio leidybai labai trūksta lėšų.

• Činiku yra tas, kuris nie-kada nemato gerų savybių žmogui ir niekada nepralei-džia nepastebėjus blogų. Jis yra žmogiškoji pelėda, kuri budi naktia ir kuri yra akla šviesai, šniukštinejanti kir-minų ir niekad ne įjiekanti kilnesnių dalykų. Činikas vi-sus žmonių veiksmus skirsto į dvi grupes: viešai negerus ir slapta blogus.

H. Ward Beecher

• Kartais reikia tylėti, kad būtų išgirstas.

Stanislaw Lec

Susitikimo su poete M. Stankus-Saulaitė programos dalyviai. Iš kairės: Virginija Paplauskienė, Jurgita Baltrušaitytė, poetė Marija Stankus-Saulaitė ir aktorius Petras Venslovas.

Susitikimų šiluma neblėsta

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Lietuvoje ši vasara, kaip niekad, turtinga svečiais iš už-jurio. Meno, dailės, literatūros mylėtojai gali pasidžiaugti mūsų išeivijos talentais. Mai-ronio lietuvių literatūros mu-ziejuje Kaune surengtas ne vienas mūsų kūrėjų litera-tūros vakaras. Šįandien norė-čiau papasakoti apie idomų vakarą, kuris buvo ruoštas išeivijos poetės Marijos Stan-kus-Saulaitės garbei.

Vakare dalyvavo pati poetė, atvykusi iš Amerikos; o taip pat jauna mokslininkė Jurgita Baltrušaitytė ir aktorius Ven-slovas. Vakara parengė šio straipsnio autorė.

Ši pavasari, atlikdama sta-žutę ALKos archyve (Put-name), susipažinau su poete. Ji patraukė mane savo kuklu-mu ir paprastumu. Jau tada, sužinojusi, kad Marija vyks į Lietuvą, pasiūliau surengti jos poezijos vakarą Maironio na-muose. Aišku, poetė atsisakė... Ten pat susipažinau ir su jau-ne mokslininke Jurgita Bal-trušaityte. Ji atvyko iš Wisc-on-sin universiteto. Jurgita rinko medžiagą apie poetę Danguolę Sadūnaitę ir Mariją Stankus-Saulaitę. Ji rašė darbą apie dviejų moterų angliškąją poe-ziją. Už savo darbą įsigijo ma-gistro laipsnį. Šį rudenį Jurgi-ta pradės doktorantūros studi-jas Čikagos universitete.

Likimas man buvo palan-kus, ir abi moterys sutiko da-lyvauti vakare. Taigi, vakaras buvo paprastas ir kuklus kaip ir pati poetė. Jurgita Baltrušaitytė supažindino susirinku-sius su Marijos Stankus-Sau-laitės kūryba. Kalbėjo apie jos eilėraščius, rašomus anglių kalba.

Pati poetė daugiau nei pu-santros valandos atsakinėjo į gausiai susirinkusiųjų klausi-mus. Ji betarpiškai šiltai ben-dravo su auditorija. Aktorius Petras Venslovas jautriai pa-skaitė Marijos poezijos, sukel-damas ir pačiai autoriui nuos-tabą. Susirinkusieji nuošir-džiai dėkojo už žavias akimir-kas, patirtas bendraujant su poete.

Aš dėkoju likimui, kad pavy-ko susipažinti su kūrėja arti-miau. Daug idomiau sužino-jau ne tik vakaro metu, bet ir kalbant su poete prie kavos puodelio. Taigi šiandien ir „Draugo“ skaitytojams norė-čiau papasakoti apie Mariją Stankus-Saulaitę.

Besidomintiems literatūra, šis vardas yra žinomas, bet plačiai visuomenėje girdimas pirmą kartą. O tai penkių poe-minų ir niekad ne įjiekanti kilnesnių dalykų. Činikas vi-sus žmonių veiksmus skirsto į dvi grupes: viešai negerus ir slapta blogus.

H. Ward Beecher
• Kartais reikia tylėti, kad būtų išgirstas.

redaguoja literatūrinį žurnalą anglių kalba.

Retas mūsų išeivijos poetas rašytojas kuria lygiai vienodai dviem kalbom. Marijai, išreiš-kiančiai savo jausmus eilėraš-tyje, kalba nėra barjeras, nors vaikystėje nepatyrė tėvų gim-tosios žemės šilumos.

Gimė ji Rytprūsioje, besi-traukiant tėvams nuo bolše-vikinės okupacijos. Marijos mama buvo mokytoja — ji mokėjo devynias kalbas. Tė-vas studijavo teisę, daug laiko dirbo su skautais. 1941 metais užėjus rusams ir prasidėjus tremimams, slapta buvo infor-muoti, kad bus tremiami. Tuo metu visi gelbėjosi, kaip galė-dami. Marija nuo vaikystės patyrė klajoklės gyvenimą. Brolis, kiek vyresnis, rūpinosi seserim. 1949 metais pasiekė Ameriką ir apsigyve-no ramiam Waterbury mies-telyje. Iš pat vaikystės ji buvo apsupta švelnia tėvų ir brolio meile. Ji sako: „Gyvenimas tė-vų dėka buvo šviesus. Aš jiems esu už daug ką dėkinga. Jie išmokė mus su broliu būti laimingais ir džiaugtis tuo, ką turim. Gyvenom sunkiai, ne-buvome turtingi, tačiau bu-vome laimingi“. Ar ne šiuose žodžiuose glūdi gyvenimo prasmės pilnatvė — visame kame išvėgti saulės spin-dulelį ir džiaugtis juo, dalintis juo su kitais. Tai darė Marijos ir Antano tėvai. To jie išmokė ir savo atžalas.

Marija pasirinko vienuolės kelią — taip ji manė įvykdys savo nepaprastą norą padėti vargstantiems ir skurstan-tiems ir tik materialiai... De-ja, jos gražūs norai, graži ili-užija subyrėjo po 9 metų. Paju-tusi, kad yra nesuprasta ir slopinama vienuolės vyres-niųjų, ji tyliai pasitraukė. Taip tyliai, kaip moka nusi-leisti saulė.

Bet jos gyvenimo saulė pa-tekėjo dar šviesiau ir dar skaidriau, tik kituose horizon-tuose. Visą savo gyvenimą ji skiria mokslui, studijoms. Pati mokosi ir ragina kitus moky-tis — „per mokslą tobulėja, keičiasi žmogus“. Daug dėme-sio gyvenime skiria knygai. Namuose sukaupia turtingą biblioteką. Knygose ji ieško at-sakymų ir rūpimus gyvenimiš-kus klausimus, ir kaip pati sa-ko, randa. Ji nuo 8 metų ži-nojo, kad bus mokytoja. Juk ir jos prosenelė, senelė ir mama buvo mokytojos. Tai paveldi-ma. Ji dirba Vokietijoje, Vasa-rio 16-osios gimnazijoje, vėliau Amerikos gimnazijose, kvie-čiama dėstyti lituanistiką Illi-nois universitete Čikagoje, o dabar dėsto anglistiką ir is-lamą Connecticut universi-tete.

Noras studijuoti atvedė iki anglistikos disertacijos. Pasi-rinkusi Nabokovo romanus, ji sprendė išeivio dalį, jo gali-mybę ir sugebėjimą prigyti svetimose žemėse ir duoti vai-sius — kurti. Tolimesnės stu-dijos atvedė į Hartford univer-sitetą. Čia Marija pasirinko isl-amą. Ši paslaptis šydu apgaubta religija vilioja kiek-vieną jautrią sielą. Ją žavi is-lamiškas menas, kuriame pa-veikslai skaitomi rakto pagal-ba. O raktas — tai žodžiai iš Korano, ar gėlė, ar kitas sim-bolis. Bet viskas tarpusavyje susiję — vienybė ir palaima spindi iš kūrinių. Ji sako, kad tokia vienybė turėtų būti ir gyvenime. Connecticut univer-sitete ji dėsto anglistiką ir is-lamą. Marijos širdis atiduota XIX amžiaus amerikiečių ir XVII amžiaus britų literatūrai — ypač Šekspyriui, Miltonui. Ji skaito kursą apie Šekspyrą. O jos mėgstamiausia poetė — Emily Dickinson.

Dirbdama Čikagos Illinois universitete, buvo prašoma parašyti vieną kitą recenziją. O paskui ji įsijungė į literatū-rologo darbą. Rašė apie J. Jankų, K. Bradūną, A. Lands-bergį, B. Pukelevičiūtę, L. Andriekų, A. Vaiciulaitį, A. Radžių ir kitus. Bet artimiausi jos širdžiai ir kūrybos pa-sauliui yra Henrikas Nagys ir Janina Degutyte. Pastarosios nemazai eilėraščių išvertė į anglių kalbą.

Pati kurti pradėjo anksti. Būdam 12 metų, Marija pa-rašo pirmąjį eilėraščių anglių kalba. Ji sako, kad jai labai patiko rimuoti. Vėliau tėvelis, pamatęs, kad dukrai neblogai sekasi, pradėjo ją skatinti materialiai. Didžiausias pa-skatinimas ir pripažinimas buvo jos kūrybos spausdini-mas „Ateities“ žurnale. Savo pirmąją poezijos knygą debiu-tavo 1967 metais. „Kai mes nutylam“. Joje eilėraščiai trumpi lyg muzikos garsai. O ir pati Marija sako, kad rašė savo pirmąją knygą, klausyda-masi afrikietiškos muzikos, atliekamos Miriam Makebos. Antra knyga — „Viena saulė danguje“ — pasirodė 1971 me-tais Čikagoje. Savo anglių kal-ba rašytus eilėraščius ji spaus-dino periodikoje. 1972 metais išleidią knygą pavadinus „And You“. Ketvirtą knygą, „Šeštoji diena“, pasirodė Lon-done 1974 metais. Tai įspū-džiai iš pirmo apsilankymo Lietuvoje ir Pietų Amerikoje. Penkta knyga išleista Lietu-voje 1991 m., pavadinata „Tėvo namuose“. Ši knyga yra skirta tėvams.

Vakaro metu Marija pasida-lino savo ateities planais. Jau daugel metų ji domisi žmonių likimais Antro pasaulinio karo metu. O ypač ją domina vaikų tragiški likimai tame negailės-tingame beprasmiskame kare. Ji sakė, kad apie tai niekas nekalba ir nerado. Šia tema ji kuria eilėraščius.

don't you think that is too dear.	dont ju tynk dat ys tu dir.	ne mysliek kad taj per bran- gu.
I like these well enough; how do you sell them?	aj lajk dys uel ynof; hau du ju sel dem?	tas nua pasyda boje gana gie raj; kajp par duody tas?
they are all of the same price.	dej ar al of dy eem prajs.	wys ta paty czione.
I will give you fifteen shillings for them.	aj uyl giw ju fyftin szylings for dem.	asz tau duosu 15, szylingu už ta.
I have told you my last word.	aj hew told ju maj last uord.	asz tau pasa- kian paskuty ni žodi.
will you take sixteen shillings for them.	uyl ju tek siketin szylings for dem.	ar imay szeazio lika szylingu už ta.
if you will sell them to me for seventeen shillings, I will take two pair this time.	if ju uyl sel dem tu mi for seuentin szylings, aj uyl tek tu pejr dys tajin.	jagu parduosy ma už septi niolika szylin gu, taj asz im su dwy poras szu roza.
do you want anything else. I want a hat. we have some which are very fine and in fashion.	du ju want onytyng els. aj want e liet wi hew som uycz ar uory fajn end in jeszu.	ar da ko rej. kalau. noru skribela mias turyme. labaj dajles ir madnas.

Pirmoji angliškai-lietuviška, lietuviškai angliško žodyno, išleisto Ameri-koje, vieno puslapio faksimilė.

Jam suruošoje gimtadienio šventėje kalba vertėjas Valdas Petrauskas.
Nuotr. Džozos Barysaitės

ATVĖRĖS LANGA Į TOLIMAS KULTŪRAS

Kone visą vasarą — iki rugpjūčio vidurio — Lietuvoje viešėjo Kanadoje, Toronte, nuo 1993 metų gyvenantis talentingas vertėjas Valdas Petrauskas. Viešnagės dienomis jam sukako 60 metų. Ta proga Vilniuje, Rašytojų klube, buvo surengtas V. Petrausko kūrybos vakaras.

Rašytojų sąjungos vardu kalbėjęs poetas ir vertėjas Eugenijus Ališanka apibūdino V. Petrausko — vieno iš gabiausių mūsų vertėjų — kūrybinę veiklą. Iš anglų, prancūzų, ispanų ir kitų kalbų į lietuvių kalbą jis yra išvertęs stebėtinai daug knygų. Išvertė E. Zola, J. Gutierrez'o, J. Cortoza'o, G. Garcia Marquez'o, M. Asturias, W. Skott'o, M. Ondaatje, kitų rašytojų kūrinių, paskelbė darbų vertimų klausimais. Pasak E. Ališankos, savo išverstomis knygomis V. Petrauskas atvėrė mums langą į artimas ir tolimas kultūras. Ypač vaisingai šis vertėjas bendradarbiauja su viena iš prestižiškiausių Vilniuje leidyklų „Tyto Alba“. Tai pripažino ir vakarą vedusi šios leidyklos direktorė Lolita Varnavičienė.

Poetas Almis Grybauskas pasakė, kad V. Petrausko vardas jam asocijuojasi su Lotynų Amerikos proza, su magiškojo realizmo kūrinių, o jo tobuli vertimai labiau panašūs į rašytojo negu į vertėjo darbą.

Humanitaras Almantas Sa-

malavičius pabrėžė, kad su išverstomis į lietuvių kalbą knygomis V. Petrauskas Lietuvos skaitytojus supažindino su Kanados literatūra — tiek klasikine, tiek ir šiuolaikine.

Kalbėjęs ir į susirinkusių klausimus atsakęs V. Petrauskas papasakojo apie vertėjo darbą, apie gyvenimą Kanadoje. Jis priklauso Kanadoje veikiančiai literatūros vertėjų asociacijai. V. Petrauskas pasidžiaugė, kad savo išverstomis knygomis Lietuvos skaitytojus gali supažindinti su kitų šalių literatūra. Paklauskas, kaip jam pavyksta gerai, tobuli vertimai, V. Petrauskas atsakė, kad jis bando įsijausti į vertiamą knygą, jo autoriaus poziciją ir tekstą perteikti taip, kad lietuviško varianto skaitytojams išnyktų vertimo akcentas. Jis pripažino, kad M. Cervantes'o *Don Kichoto* vertimas jam buvo vienas įdomiausių ir sunkiausių darbų.

Kalbėjęs rašytojas ir vertėjas Jurgis Kunčinas pripažino, kad V. Petrausko išverstos knygos — tai tikros grynios kalbos kasyklos tiek filologams, tiek skaitytojams.

J. Kunčinas giliau nagrinėjo V. Petrausko vertimų meną, neapeidamas lietuvių literatūrai ir vertimams skaudžių problemų. J. Kunčiniui sutikus, spausdiname jo pasakytos kalbos tekstą.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

FOTOMENININKAS A. KEZYS SU MENO TURTAIS NEW YORKE

Algimantas Kezys, atvykęs iš Čikagos į New Yorką, dalyvavo savo brolio, lietuviško radijo „Laisvės žiburys“ vedėjo, Romo Kezio sūnaus vestuvėse. Atvyko ne tuščiomis — atsivežė nemažą kiekį meno turtų.

Sekmadienį, rugpjūčio 30 dienos saulėtą popietę, į Kultūros židinį Algimantas Kezys pakvietė lietuvių visuomenės jo atvežtais meno turtais pasigrožėti, o jeigu kas nors kam patiks, ir įsigyti.

Popietė buvo pavadinta „Meno paroda ir Algimanto Kezio fotografijų knygų sutiktuves“.

Židinio mažosios salės sienose buvo iškabinta apie 40 mums pažįstamų (Alfonso Dargio, Jadvygos Paukštienės, Juozo Sodaicio ir kitų), bet dauguma iš Lietuvos (Rimo Bičiūno, Leonardo Gutausko, Rimto Tarabildos ir kitų) menininkų dailės darbai, o ant stalų išdėstyta Algimanto Kezio išleistas fotografijų knygos.

Popietę atidaręs, Romas Kezys apie čia esančius meno turtais pakalbėti pakvietė Algimantą Kezį. Su panašios rūšies parodomis, — kalbėjo A. Kezys, jis stengiasi apkeičti visus lietuvių telkinius. Glaustai apibūdina salėje iškabintus dailės darbus, jų autorius, kūrybinį kelią, techniką, tematiką, apie dailinin-

kus išleistas, ir išleisti ruošiamas, monografijas.

Apie fotomenininko Algimanto Kezio išleistas fotografijų — albumų knygas, o tų knygų iki šiol jau yra išleista net 19 ir baigiama ruošti 20-toji, kalbėjo rašytojas Paulius Jurkus. Žvilgtelėjęs į fotografijas nueitą kelią, kalbėtojas A. Kezį pavadino „Poetiniu fotografu“, kuris fotografijos mene stengiasi atskleisti gamtos paslaptis.

Po trumpos pertraukos buvo parodytos dvi vaizduojamos: „Algimantas Kezys“ ir „Buties fragmentai“.

Pirmoji, „Algimantas Kezys“, tai Ramunės Rakauskaitės diplominis darbas. Toje juostoje — Kezio padarytų nuotraukų vaizdai, kalba menotyrininkai ir vaizdai iš privataus A. Kezio gyvenimo.

Antrojoje juostoje „Buties fragmentai“ — A. Kezio filosofinis pokalbis apie gamtą ir žmogaus gyvenimą. Pokalbio interpuose pro žiūrovo akis praslenka nepaprastai įdomūs ir žavūs, natūraliai, pačios gamtos sukurti, abstraktūs vaizdai. Tai nuotraukos, kurios bus spausdinamos A. Kezio baigiamojo paruošti, jau dvidešimtoje fotografijų knygoje „Buties fragmentai“ vaizduojamos pabaigoje pasigirsta grigališkai giedama „Kyrie“, o

PRADŽIŲ PRADŽIA — VAIKAI

Nuoširdumas, spindintis iš vaikų fotoportretų bei vaikų grojimas, švelnus fleitų skambesys, gaubė beveik ištisą šimtą vienminčių. Kiekvienas jų pasakytų, kad Čiurlionio galerijoje rugpjūčio 21 dienos vakaras buvo ypatingai šiltas (perkeltine, deja, ir tiesiogine to žodžio prasme — reikėtų šaldymo).

Malonu buvo matyti svečius, savo draugus, norėjome, kad kiekvienas, įžengęs į Čiurlionio galeriją, jaustųsi laukiamas ir mylimas. Savo lankytojus visada stengiamės stebinti netradiciškumu. Tą vakarą vienodai reikšmingai ruošiasi parodos, koncerto ir vaišių stalo staigmenoms. Net ir likimas nešykštėjo laimėjimams antgamtiškų sutapimų.

Atidarymo metu susiformavo svarbus terminas: naujajai bangai lyg krikštas nukambėjo Aldonos Jūrkutės įvardinimas „spurdėtojai“. Iš tikrųjų mes netylime, nepasakytum, kad kalbame, bet spurdame. „Spurdėtojų“ idėja prigijo iškart ir visų lūpose — tad tokia jo istorija, o įrodymas prieš akis.

Donatas Pečiūra — Lietuvos kino operatorius — su ta patia menine akimi dirba vaikų fotografu — instruktoriumi. Komercinis nuo meninio fotografavimo skiriasi suvaržymais: taisyklės, apribojimas laike. Nepasakytum, kad matei meninę nuotrauką, bet ir ne komercinę, nes vaikai — tokie

išraiškingi, atviri, iškalbūs ar mišlingi! Meniškumas visur lydi autorių. Ne veltui didžiausius žodžius jis skyrė savo žmonai Aldonai Pečiūrienei. Jos deka 7 metus buvo kaupiamos fotografijos, jos deka prikalbintas ir jos deka eksponuota, išaiškėjo, jubiliejinė to žodžio prasme — reikėtų šaldymo).

Muzikiniai tarpais ne kartą Vilniaus miesto galerijose yra gražinusi parodų atidarymus Onos Gladkovičės šeima. Kameriniu koncertu ši muzikali šeima apvainikavo savo viešnagę Amerikoje. Mykolo (jaunesniojo) tikslas ir buvo — užsidirbti fleitai, jos skambesį pirmieji ir įvertinome. Brolis Karolis gavo jauniausiojo spurdėtojo titulą. Jis visa savo esybe įsiliejo į vakarą sėkmę.

Norime atrasti, susipažinti ir supažindinti su kuo daugiau spurdėtojų. Nauja paroda — šviežias reginys, gaivios mintys. Netrukus stebins jau ne kartą minėtos Aldonos Pečiūrienės grafikos paroda — pardavimas: dar vienas nepaprastas jos žanras. Nepamirškite A. Kezio rengiamos fotografijų parodos ir tikrojo grožio šventės — Naujametinių kompozicijų! Greičiausiai — rugsėjo 25-ą dieną susipažinsime su daugiasluksnių idėjų kupina — Ina Čygaite-Nicewander, tokia pat jos asmenybe ir tapyba. Kiti renginiai dar paslaptėje.

Ula Juškytė

JURGIO ŠAPKAUS PARODA VILNIUJE

Vilniuje, Nacionalinėje dailės galerijoje, kurioje veikia nuolatinė Vytauto Kašubos skulptūrų ekspozicija, iki rugpjūčio vidurio vyko kito išeivijos dailininko, Jurgio Šapkaus darbų paroda. Kartu su tapybos drobėmis J. Šapkus iš Kalifornijos atsiuntė ir savo skulptūrų nuotraukas. Parodos lankytojams jis paaiškino, kad skulptūra, bronzos liejiniai — jo svarbiausias užsiėmimas. Tik šalia skulptūros jis užsiima ir tapyba.

Vilniečiai, Lietuvoje kuriantys tapytojai, grafikai, skulptoriai domisi, gausiai lanko išeivijos dailininkų parodas. Jiems smalsu, kokios užjūriuose gyvenančių kolegų darbų kompozicijos, spalvų deriniai, potėpiai. Ne išimtis ir susidomėjimas J. Šapkaus paroda, ypač žmogaus vidinę būseną atskleidžiantis paveikslas.

juosta užbaigiama A. Keziui intonuojant „Gloria in Excelsis Deo“.

Parodos dalyviai skirstytis neskubėjo. Dar kartą atidžiai apžiūrėjęs paveikslus, fotografijų knygas, gurgšenojo kavutę, šnekuciuvo. Į parodą atsilankė apie 70 meno gerbėjų.

P. Palys

Fotomenininkas Algimantas Kezys su neseniai išleistu foto albumu „Amatai“.
Nuotr. Edvardo Šulaičio

Kas ir kur?

PLB Lituanistikos katedra pradėjo mokslo metus

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Illinois universitete įsteigta Lituanistikos katedra jau pradėjo rudens semestrą. Du seminarus dėsto katedros vedėja prof. Violeta Kelertienė („Lūžis iš modernizmo į postmodernizmą lietuvių prozoje“; „Išėjimas kūryba“), prof. Giedrius Subačius skaito du kursus („Lietuvių kultūra“; „Lietuvių kalbos istorija“), jo asistentė, dėstanti praktinę lietuvių kalbą, yra Jurgita Baltrušaitytė.

„Saulutė“ rengia koncertą

„Saulutė“, Lietuvos vaikų globos būrelis rugsėjo 27 d., 3 val. popiet, Jaunimo centro, Čikagoje, didžiojoje salėje rengia baritono Vytauto Juozaičio ir pianistės Nijolės Ralytės koncertą. Pelnas skiriamas vaikūčiams Lietuvoje šelpti.

PLC švenčia dešimtmetį

Pasaulio lietuvių centras Lemonte rugsėjo pabaigoje ruošiasi švęsti dešimt metų gyvavimo ir tarnavimo Čikagos apylinkių lietuviams sukači, kuri bus paminėta dviem renginiais: pokyliu centro didžiojoje salėje šeštadienį, rugsėjo 26 d., ir „šypsenų popietę“ (ten pat) sekmadienį, rugsėjo 27 d.

Labdaros vakaras

Lithuanian Mercy Lift, išsiuntusi į Lietuvą — daugiausia medicininės — labdaros už netoli 72 milijonus dolerių, dabar telkia lėšas padėti sergantiems tuberkulioze suaugusiems, bet labiausiai vaikams Lietuvoje. Tuo tikslu ruošiamas labdaros vakaras, pavadintas „Kryžkelė '98“ rugsėjo 12 d., šeštadienį, Chicago Cultural Center salėje. Lithuanian Mercy Lift organizacijos pirmininkas yra Jurgis Lendraitis.

Čikagos Lietuvių opera pradeda naują sezoną

Čikagos Lietuvių opera savo

gali sukelti susidomėjimą. Panašiai galima pasakyti ir apie J. Šapkaus peizažus — jie ryškūs, dramatiški, patraukiantys dėmesį.

Vis dėlto parodą aplankę dailininkai, menotyrininkai pripažino, kad labiau pavykę ir įdomesni už tapybą J. Šapkaus skulptūros darbai, nors juos buvo galima pamatyti tik nuotraukų ekspozicijoje. Pats dailininkas pripažino, kad skulptūra jam iš tiesų artiausias širdies. Beje, jis sakė, kad skulptūros, vitražo darbai Amerikoje atkreipė ir daugelio užsakovų dėmesį. Marquette Parko Taupymo ir paskolų įstaigos siena — tai J. Šapkaus skulptūros iš vielos bei vitražai. Čikagos Švento Kryžiaus bažnyčiai jis padarė Liudincio Kristaus, šv. Florijono ir šv. Izidoriaus statulas, o Švenciausios Marijos ligoninės Apple Valley (Kalifornija) — akmens fontaną „Dvyniai“. J. Šapkus — Tarptautinio skulptūros centro Vašingtono, Golden'o skulptorių asociacijos, kitų meno draugijų narys.

Išvykdamas į savo namus Kalifornijoje, J. Šapkus sakė, kad jam buvo malonu surengti parodą savo tėvynėje. Jis norėtų, kad ta paroda pasiektų viešnagės metu jo aplankytą Klaipėdą, jo gimtąjį Panevėžį, kitus Lietuvos miestus.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Fotografijos paroda

27-oji lietuvių fotografijos paroda vyks nuo š. m. spalio 30 d. iki lapkričio 8 d. Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

Šių metų parodos temos bus dvi: 1. „Mano geriausia 1998-ųjų metų fotografija“ ir 2. „Kompiuterinė technika montažuota fotografija“. Galima dalyvauti vienoje arba kitoje kategorijoje, atsiunčiant ne daugiau kaip šešis (6) eksponatus, iš kurių bus atrenkami geriausi darbai parodai ir katalogui.

Vyresniųjų grupės dalyviai — profesionalai ir mėgėjai — traktuojami vienodai. Jaunesniųjų (iki 18 metų) ir pradedančiųjų paroda vyks atskirai. Spalvotos ir nespalvotos fotografijos dalyvauja lygiomis teisėmis. Darbų dydis neribojamas, tačiau pageidautinas didesnis parodinis formatas. Kitoje pusėje turi būti užrašytas dalyvio vardas, pavardė, adresas, telefonas, nuotraukos pavadinimas. JAV gyvenančio dalyvio mokeskis yra penki doleriai. Lietuvoje ir kitose valstybėse gyvenantys nuo mokesčio atleidžiami.

Eksponatus reikia siųsti iki š. m. spalio 1 d. Budrio Lietuvių Foto archyviui, Attn. Aldona Jūrkutė. 2345 W. 56 St., Chicago, Illinois 60636, USA

Kalifornijos Lietuvių dienos

Tradicinės Kalifornijos Lietuvių dienos šimt ruošiamos pirmąjį spalio mėnesio šeštadienį ir sekmadienį, šv. Kazimiero lietuvių parapijos aplinkoje, Los Angeles, CA. Ši renginių globoja ir ruošia Los Angeles apylinkės LR valdyba. Lietuvių dienos pasižymi įvairumu, linksmybe ir margumu: programą atlieka jaunimo tautinių šokių ansambliai, skamba ir kitokia muzika, veikia užkandinės su lietuvišku maistu, ruošiamos tau-todailės parodos ir mugės.

Dievo Apvaizdos parapijos sukaktuvinis koncertas

Dievo Apvaizdos parapija, įsikūrusi Detroit, Mich., priemiestyje Southfield, švenčia savo 90 metų jubiliejų. Spalio 17 d. parapijos Kultūros centre ruošiamas koncertas, vakarienė ir pasilinksminimas.

Koncerto programą atliks Toronto „Volungės“ choras, vadovaujamas Dalios Viskantienės. Rytąjaus dieną, sekmadienį (spalio 18 d.) parapijos bažnyčioje bus iškilmingas šv. Mišios, dalyvaujant vyskupui Pauliui Baltakiui, OFM.

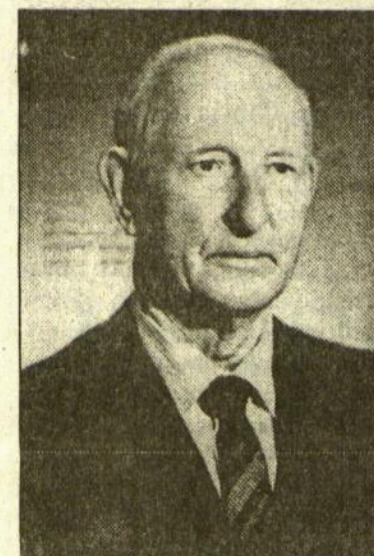
Nuotr. Ričardo Šileikos

Leidiniai

APIE IŠNYKUSI LOZŪNŲ KAIMĄ IR JO APYLINKĘ

JURGIS GIMBUTAS

Juozas Maceika. *Lazūnai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998; 192 psl., iliustruota; 1,000 egz. Redaktorių kolegija: Vacys Milius, Norbertas Vėlius, Aloyzas Vidugiris. Išleista Valstybinės lietuvių kalbos komisijos lėšomis.

Juozas Maceika 1984 metais.

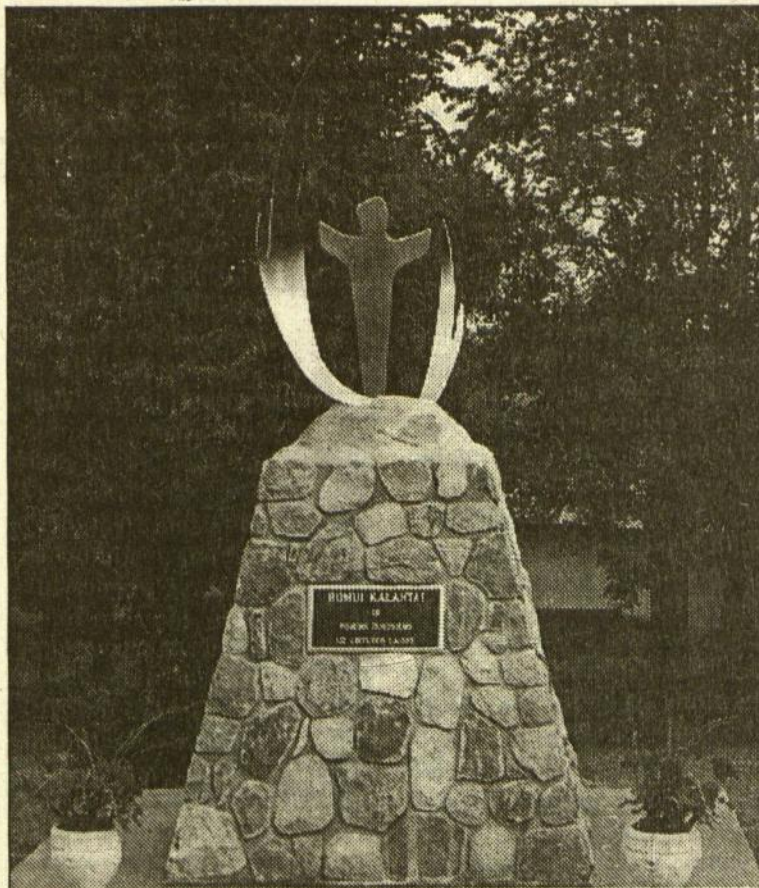
Šioje monografijoje autorius aprašo savo gimtojo kaimo (dab. Vijos rajone, Baltarusijoje) žmones, jų buitį ir papročius XX amžiaus pradžioje, prieš išsiskirstant į vienkiemius 1933-1935 metais. Antroje dalyje apibūdinama Lazūnų parapijos lietuvių padėtis iki Antrojo pasaulinio karo. Parodoma inteligentų kultūrinė veikla, nutautinimas, siekimas švietimo gimtąja kalba. Kaime buvo 142 sodybos, 777 žmonės (1932 m.). Lazūnų kaimas buvo nutisęs iš rytų ir vakarus apie du kilometrus. Daugiau tokių didelių kaimų arti nebuvo. Už Simos upelio šiaurėje plytėjo Lazūnų dvaro laukai, Bebrėnų ir Valdikų kaimų pievos. Pietuose, maždaug lygiagrečiai kaimo gatvei, tekėjo Veremkos upelis. Iki II pas. karo Lazūnai buvo Lenkijos okupuotame Vilniaus krašte. Knyga skiriasi nuo įprastinių etnografinių monografijų pirmiausia tuo, kad tai ne kolektyvinis, o vieno autoriaus darbas. Juozas Maceika (1904-1991) parašė šį veikalą 1977-

1979 metais. Jis jau buvo žinomas, kaip pirmojo lietuviško „Vadovo po Vilnių ir jo apylinkes“ koautorius su Adomu Juškevičium. Juozas Maceika buvo baigęs Vilniaus universitetą, žymus okupuoto Vilniaus lietuvių kultūros ir visuomenės veikėjas, istorikas, muziejininkas. Trumpą autoriaus biografiją parašė Aloyzas Vidugiris ir išspausdino knygos pradžioje kartu su portretu.

Pirmasis veikalo ketvirtadalis daugiausia skirtas etnografijai: darbai, trobesiai, drabužiai, maistas, papročiai, šventės. Maždaug tas pats, kaip ir kitur Dzūkijoje. Antrasis knygos ketvirtadalis pavadintas „Artimesni kaimynai“. Apibūdinta rytinės Lazūnų kaimo dalies 18 asmenų; toje kaimo dalyje buvo ir Maceikų 6 trobesių sodyba, perkirsta kaimo gatvės. Maceikos turėjo apie 8 hektarus žemės, tai buvo „pusiniai“. Keletas lazūniškių ūkininkų turėjo po 15 hektarų, tai buvo vadinami „pilnagrūnčiai“. Savosios tėviškos sodybą autorius aprašė kiek smulkiau, apie 10 puslapių. Skyriuje „Lazūniškių tautinis susipratimas ir atgimimas“, kuriam teko 70 puslapių, rašoma apie lietuvišką spaudą, senąją mediciną, bažnytelę ir varpinę, lietuvišką mokyklą, draugijas, moksleivius, žymius svečius — daugiausia kalbininkus, tyrinėjusius vietinę šnektą.

Itin idomus skyrelis „Valdžios klaidos“. Lenkijos administracijos tarnautojų buvo atvykusių iš Lenkijos. Jie buvo nuteikti prieš tautinį lietuvių atgimimą ir veikė per valščius, pašto įstaigas, mokyklas, policiją. Tačiau kai kurie procesai, vykę Lenkijoje, kėlė ir lietuvių tautinį susipratimą. Prieš I pasaulinį karą lenkų kalba buvo laikoma pagarboje („bažnytinė“), bet, susidūrę su Lenkijos kareiviais, žmonės išgirdo šlykščių posakių ir keiksmazodžių. Lietuvių kalbos „akcijų“ pakilo.

Lenkų kareiviai grobstydavo ūkininkų turtą, kaip karo metu vokiečiai. Kaimo ekonominė padėtis liko ir toliau sunki, pašalinių uždarbių lengva buvo rasti. Dvarai išnaudojo kaimiečius, o valdžia dar pridėdavo baudų, ypač lietuviškų draugijų nariams. Pavyzdiui, Lazūnų Konstantinas Barauskas buvo nubaustas

Paminklas Romui Kalantai Dainavos jaunimo stovyklavietėje, Michigane.

DIEVO PIRŠTAS PARODĖ PAPARČIO ŽIEDĄ

NIJOLĖ BELEŠKAITĖ GRAŽULIENĖ

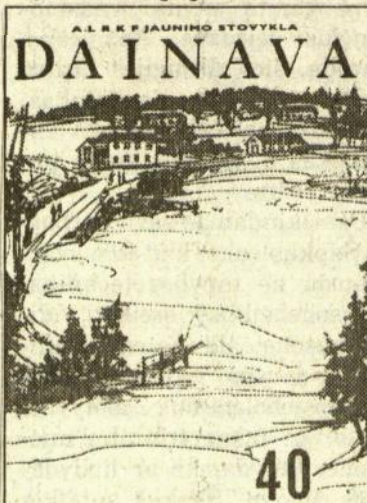
Sukaktuvinis leidinys: *ALRKF Jaunimo stovykla Dainava* 40. Redaktorius Vacys Rociūnas; išdėstymą projektavo Nijolė Palubinskienė; viršelį piešė Rimas Laniauskas; spausdinimui paruošė Jonas Kuprys; spaudė „Draugo“ spaustuve; mecenatai — Ateitininkų sendraugijai sąjungos centro valdyba, Stasė Smalinskienė (a.a. Stepo Smalinsko atminimui), dr. Romualdas ir Gražina Kriaučiūnai.

Kur geriau pradėti vartyti šio neseniai pasirodžiusio leidinio puslapius, jeigu ne pačioje Dainavoje, prie Spygliaus ežerėlio švelniai siūbuojančių bangelių, kuriose krykštuoja jau Dainavoj užaugusių jaunų tėvų mažulėliai, netoli vakar nukirsto nudžiūvėlio beržo kelmelio, šalia svetainės, po

tas 100 zlotų bauda už tai, kad naktį jo šuo buvo neprižiūrėtas. Kai kurie kaimiečiai persiorientuodavo į gudų kalbą. Lietuvių kalbininkų patriarchas Jonas Jablonskis aplankė Lazūnus 1906 m. ir „Lietuvos ūkininke“ rašė: „Dar praeis 20-30 metų, lietuvių šioje parapijoje nebebus: visi žmonės tarp savęs šnekės vien gudiškai“. Anot J. Maceikos, garbingasis mokslininkas labai apsiriko. Jo laikais Lazūnų parapija buvo dar labai lietuviška. Nutautimui 20-30 metų buvo per maža. Tik dabar, po 70 metų, galima jau tikrai pasakyti, kad dar po 20-30 metų niekas arba retas temokės ten lietuviškai kalbėti. Išliko tik tiktai laukų, pievų ir gyvenklyų pavadinimai, kurie liudys, jog kitados čia tik lietuviškai kalbėta.

Monografija „Lazūnai“ yra reikšmingas paminklas ne tik autoriaus gimtajam kaimui, bet ir visoms svetimųjų naudojoms Pietryčių Lietuvos etninės žemės. Knyga praturtina gausios, gerai dokumentuotos žmonių, vaizdų ir trobesių fotografijos.

kurios pastogė Dainavos bičiuliai ruošiasi rytdienos (jau praėjusios) metinei šventei? Čia nenuostabu, kad jaunų vyrų būrelis skuta bulves ir grupė jaunų moterų pjausto agurkus. Todėl dar vis gyvuoją Dainava. Todėl virš galvų sukantis ratas vanagėlis regis, ne paprastas žaliuojančius Michigano valstijos laukus, o „mūsų Lietuvą“, leidinyje Mėtos Landytės pavadintą mūsų auksinių paparčio žiedu.

Teisingai sako redaktorius Vacys Rociūnas įžanginiame žodyje: „Dainavos istorija... yra ir taip pat mūsų išvijos istorijos šiame krašte graži iškarpa. Daugelis mūsų bren-dom kartu su Dainava — ir Dainavoje... Ten stovyklaujam, vadovaujame, susitinkame, pamilstame, vežame jau savo jauną atžalą, grįžtame su anūkais... Keturiasdešimt metų! Kiek tūkstančių žingsnelių braidė žaliąsias pievas, brido į Spyglį... Kaip ir žmogus, kurio gražiausi charakterio bruožai išsivysto pamaži, bręstant, panašiai ir Dainava kasmet gražėja“.

Nepaprastai sunku Dainavos grožį ir jos trauką užfiksuoti, pristatyti ten nesant — nes užgriebiama tik maža dalelė šio nuostabaus miniatiūrinio kosmoso, ir kyla jausmas ne, ne taip, tai ne mano Dainava. Ištarus tą žodį, kaip kaleidoskope suspindi daugybė vaizdų jausmų, prisiminimų mozaika ir galbūt todėl vaizdų ir pasisakymų pynė iš ją branginančių geriausiai Dainavą pristato. Panašiai, kaip stovyklos 40-mečio paminėjimo koncerte Čikagoje praėjusį pavasarį — žodžių, dainų ir skaidrių montažas tai

atliko taip efektingai, kad net ne vieną sugraudino. Nesvarbu, kad ekrane gal savęs nepamatėme, bet kiekvienas tais sparnais buvo nuskraidintas į savąją Dainavą, į savosios Dainavos prisiminimus.

Ir šis sukaktuvinis leidinys, tai Dainavos auklėtiniais tarsi raktas į tolimą praeitį, kai Spygliaus bangėlės su daugiau gelsvų negu baltų lelijų, ir į pernykštes stovyklas. Tai proga prisiminti, paįstinti, pasidžiaugti, pabuvoti Dainavoje. Naujai su Dainava susipažystantiems, tai proga stovyklavietę pamatyti pro ją branginančias akis: kaip ten džiūgaujama, vadovaujama ir darbuojasi visos mūsų kartos, taip ir šiame leidinyje joms visoms atstovaujama. Taip, kaip įvažiuojant pro stovyklos vartus, ir leidinyje suskamba, pasipila dainos, eilėraščiai, vaizdai, pranešimai, pasikalbėjimai, prisiminimai ir šypsenos. O anot Juozo Polikaitis, šiame „žemės plote, kuriame alsuoja lietuviška širdis“, sutelpa ir skautai, ateitininkai, ir Lietuvių fronto bičiuliai, ir jaunomenė, ir sendraugiai, ir lietuviškai jau nebekalbantys.

Nepamiršamos 30 metų vykusios lietuvių kalbos mokytojų stovyklos. Išgarsėjo „Kalkursai“, studijų dienos. Kiek uždegancio atsinaujinimo ji suteikia kas vasarą tęsti lietuviškuosius darbus, grįžus kiekvienam į savo miestą! Kiek postovyklinių svajonių tęsiasi iki pat sugrįžimo kitą vasarą. O ir pati Dainava, pasipuošusi vandens lelijomis, laukia mūsų sugrįžtančių.

Neatskiriamai su Dainava susipynę daug nepaprastų asmenybių, be kurių Dainava nebūtų taip suspindėjusi, nebūtų išsilaikiusi. Tai neužmirštami, mus išjudinę ir uždegę, vadai, vadovai, kurie ir iškiepjo Dainavai lietuviškąją plakanciją širdį. Tai Dainavos įkūrėjai, aukotojai, mecenatai, darbuotojai, tarybos nariai. Ne vienas įtraukė visą savo giminę, visas kartas ir nesibaigiantį darbą Dainavos ir joje atsilankantių gerovei. Juk nemažėja ir nelengvi einamieji reikalai, finansinės padėties rūpestiai, įvairių valstybinių agentūrų reikalavimų vykdymas. Juk vaikų džiaugsmui kažkas priziūrėjo ir prižiūri mūsų žilbarzdį (16,000 metų!) Spygliaus ežerėlį ir kažkas jau nemažai metų tebepuošia gražiąją Dainavą. Visi jie prisidėjo ir prisideda prie čia stovyklaujančių šypsenų. Užtikime ir arčiau susipažinsime su kai kuriais jų šiuose puslapiuose, nes vienas leidinio tikslų ir yra jiems visiems tarti širdingą acil!

O kas šitam leidiny netilpo, tas paminėta viename iš septynių ankstyvesnių (leidžiamas penkmetį) arba bus bus simajame, jeigu visi jau iš anksto pasiryšime krauti nuotraukas ir prisiminimus į krūvą. Nesvarbu, kad šiame meilės darbelyje, kaip ir visur, pasitaiko nepastebėtų klaidelių. Net ir svarbiausia nepaklaidins važiuojančių Dainavą, o pastabesims klausimas: ar skubama į, ar iš, Spygliaus, tik išsąuks dar viena linksma šypseną.

Teisingi leidinyje kartojami dr. Vytauto Majausko Dainavos 25-mečio sukakties proga tarti žodžiai, kad „Dievo pirštas parodė mums“ šį tebežydintį paparčio žiedą.

• Žmogui ruduo yra derliaus nuėmimo, surinkimo metas. Gamtai — tai sėjimo, plačiai išbarstymo metas.

Edwin Way Teale

MŪSŲ KULTŪROS PSALMYNAS

KUN. VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

Anatolijaus Kairio „Psalmių vainikas“ yra vertas didesnio dėmesio negu vien poezijos rinkinys. Šis rinkinys, kuris yra ir lietuviškos poezijos šedevras, yra kartu ir religinės lietuviškos kultūros paminklas. Kad šie eilėraščiai yra pavadinti psalmėmis, iš to nereikia daryti išvados, jog čia yra Senojo Testamento psalmių komentaras. Tai lietuvių krikščionio religinio mąstymo dokumentas.

Šių psalmių žmogus yra ne vien nusidėjėlis, bet ir gražus bei tobulas Dievo kūrinys, kuris moka ne tik melstis, bet ir pats būti kūrėju. Jis Dievui sako: „Tu sukūrei žmogų, gražiai, tobulai, į jį telpa malda ir menai“ (58 psalmė).

Šį pareiškimą reikia suprasti dvejopa prasme. Nenorima pasakyti Dievui, kad žmogus niekada nėra Jam nusikaltęs, bet turi drąsos pasakyti Dievui, kad nori bendrauti su Juo.

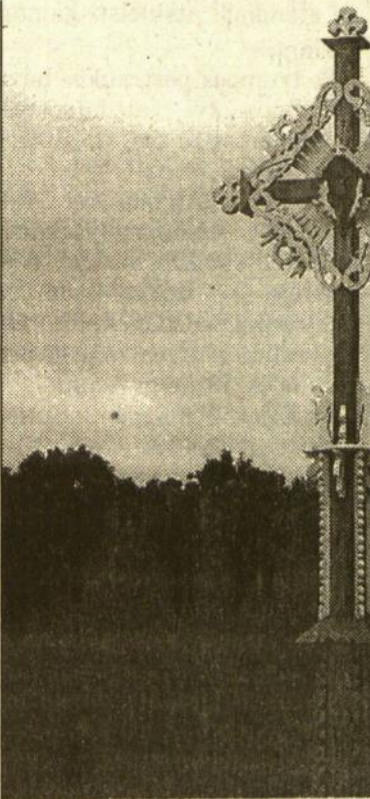
Norint suprasti, koks yra kultūringo tikinčio žmogaus santykis su Dievu, sustokime prie 59 psalmės. Santykių su Dievu poetas pradeda nuo dailininko santykiu su Dievu, kuris tam tikra prasme taip pat yra panašus į Dievą.

Dailininko pasaulis yra giedras.

*Upelis svarus ir skaidrus
Vingiuoja skirta jam vaga
Jo vandenį puošia dangus.*

Neimkime šio posmo per lengvai ir neįtarkime poeto paviršutiniškumu. Kad jis yra žmogiškai gilus, galime suprasti iš jo santykio su „akla tetule“. Su šia akla tetule jis ryšio neturėjo, sako jis. Taip pat Ji „Pro mane nepažvelgus praėjo“. Kai jis sužinojo jos vardą, jis neapsivylė, bet pradėjo jos ieškoti.

*Aš ieškojau, tačiau neradau
Moters šios senos ir aklos.*
(95 psalmė)

Kryžius Dainavos stovyklavietėje, Michigane.

Kas yra toji akla tetulė, galima suprasti iš klausimo: „Ar Teisybė nuo amžių akla?“

Koks yra šio poeto santykis su Dievu? Atsakymą, labai paprastą, galime rasti 85 psalmėje: „Jis gyvena kur aš gyvenu“.

Nors šis poetas savo santykiu su Dievu aptaria kopimu į aukštą kalną, į kurį įkopti vien savo jėgomis yra neįmanoma, jis neneigia sau galimybės kopti į aukštus kalnus, tačiau pripažįsta, kad Dievui pažinti vien jo jėgų negana:

*Daug aukštų kalnų, daug
aukštų nugalėjų
Bet į tavo įlpti negaliu —
Jis aukštesnis už mano
„galin“ (86 psalmė).*

Kaip matome, poetas neneigia savo kultūrinio pajėgumo, bet jo nelaiko ir kliutimi kopimui į Dievą. Jis tik prašo Dievo, kad neleistų apakti, kad tos kalno viršūnės nustotų siekti.

Katalikišku požiūriu vertinant, reikia pasakyti, kad ir žmonijos istorijos kultūrinė raida neišvengia anapus Dievo globos. Bet aš manau, galima sakyti, kad kiekvienas katalikas, perskaitęs šias psalmes, pajus, kad jas galės naudoti kaip savo paties maldą Dievui.

Teisingumo sąvoka Anatolijui Kairiui yra glaudžiai susijusi su kaltės atleidimu. Tai mes galime pamatyti iš jo 64-tos psalmės, kurioje poetas gilinasi į Abelio ir Kaino aukojimą Dievui. Abelio auką buvo Dievo priimta. Kaino auką atmesta ir, be to, jis pasidarė savo brolio žudytoju. Tačiau poetas rado, kad ir Kainas susilaukė iš Dievo tam tikros globos. Dėlto sako: Dievui:

*Tu išgelbėjai broliūdį Kainą
Iš baisios pasmerkimo
ugnies
jam davei pastoralę vilties.*

Šio pastebėjimo paskatintas, poetas drįsta Dievą vadinti Atlaidinčiuoju (91 psalmė).

Vertinant Senojo Testamento psalmes, tačiau galima pastebėti, kad jos yra kilusios iš tokios kultūros, kuri tik laukė ypatingos Dievo intervencijos žmonijoje, bet Dievo įsikūnijimo žmogiškoje prigimtyje dar nebuvo išgyvenusios. Tuo tarpu šių psalmių autorius yra kilęs iš tokios kultūros, kuri jau išgyvenusi Dievo įsikūnijimą žmogiškoje prigimtyje ir stengiasi padaryti iš to atitinkamas išvadas. Ir šių psalmių rinkinio autorius tai daro.

Kalbininkai (iš kairės) prof. Z. Zinkevičius ir A. Vidugiris užrašinėja lazūniškių tarmę 1983 m. Bebrėnų kaime. Pasakoja Aleksandra Žaldokienė.